

La Formació Professional dual a les Illes Balears

Grup de Recerca i Prospectiva de Formació Professional (GRIPFP)

José Manuel Martínez

Immaculada Falcó

Maria Antònia Cerdó

Andrés Nadal

RESUM

En el marc actual de la formació professional i amb la finalitat d'ampliar la qualificació professional dels treballadors, s'ofereixen diferents vies per cursar la formació professional. Ens centrarem específicament en la formació professional dual. Aquest model de formació professional ja té una llarga tradició a Europa (més de cent anys en alguns casos), però ha arribat a les Illes Balears per l'aplicació d'una normativa nacional que regula els contractes per a la formació i l'aprenentatge. Aquesta normativa, molt àmplia i amb diferents opcions, s'ha concretat a les Illes Balears en un model similar al de la formació professional dual que es realitza a Suïssa (Àustria i Alemanya). Aquest article presenta els dos primers anys del pla experimental de formació professional dual a les Illes Balears.

RESUMEN

En el marco actual de la formación profesional y con la finalidad de ampliar la cualificación profesional de los trabajadores, se ofrecen diversas vías para cursar la formación profesional. Nos centraremos específicamente en la formación profesional dual. Este modelo de formación profesional tiene ya una larga tradición en Europa (más de cien años en algunos casos), pero ha llegado a las Illes Balears con la aplicación de una normativa nacional que regula los contratos para la formación y el aprendizaje. Esta normativa, muy amplia y con diferentes opciones, se ha concretado en las Illes Balears en un modelo muy similar al de la formación profesional dual que se realiza en Suiza (Austria y Alemania). Este artículo presenta los dos primeros años del plan experimental de la formación profesional dual en las Illes Balears.

INTRODUCCIÓ

En l'actualitat la societat es mou a una velocitat impressionant. Els canvis tecnològics ocorren tan ràpid que no s'ha acabat l'assimilació de l'última tecnologia i ja n'apareix una altra. Els mercats es tornen molt competitiu i per poder inserir-s'hi és necessària la innovació constant, única estratègia de supervivència, tant per a l'individu com per a l'empresa. Per aquesta raó, la formació professional específica s'ha d'adequar més a les necessitats del sistema productiu i ha de comptar amb les mesures suficients per poder formar els joves convenientment per adaptar-se als canvis tecnològics que el sistema productiu ens demanda. En aquests moments que vivim és difícil que amb el model actual de formació professional específica puguem assolir aquests objectius.

D'altra banda, una de les característiques del nostre mercat laboral és la dificultat perquè s'hi incorpori gent jove. A les Illes Balears la taxa d'atur registrada en menors de vint-i-cinc anys era del 57,02%, en el quart trimestre de 2012. Aquesta dificultat per incorporar gent jove al món del treball és un factor que repercuteix negativament en el nostre mercat de treball actual.

Un dels objectius del Govern de les Illes Balears és promoure actuacions que tendeixin a afavorir una major adequació entre la formació professional específica i les ocupacions a les quals la població

jove opta, i a incrementar el nombre de joves que compaginen els seus estudis formals amb les activitats laborals.

Des d'aquesta reflexió, la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats promou un nou model organitzatiu dels cicles formatius de formació professional específica, que alterni l'aprenentatge al centre formatiu i l'aplicació real en una empresa, mitjançant un contracte per a la formació i l'aprenentatge. És el model que hem anomenat formació professional dual.

HISTÒRIA

Com més avança la tecnologia, més s'especialitzen els humans i més progressa la humanitat. Aquesta especialització i divisió del treball portarà a la divisió de les classes socials i a una estructura jeràrquica de la humanitat. Sorgeixen així les classes dominants (generalment de tipus religiós) i les classes treballadores.

Una de les primeres divisions en l'organització del treball va ser la que separava els treballs més manuals dels treballs més intel·lectuals. Ja en l'antiguitat es tenen evidències de la divisió entre els grups que duïen a terme treballs manuals (agricultors, terrissaires...) i els grups que realitzaven treballs de tipus intel·lectual (sacerdots). Mentrestant, la societat, com s'ha dit, anava progressant i la divisió d'aquests dos grans grups s'anava fent de cada vegada més marcada.

Egipte, Grècia, Roma, Índia, Xina, etc. esdevenen civilitzacions avançades, ja no només pel control que tenien de la naturalesa, sinó per la possibilitat de plasmar per escrit els seus progressos, la seva vida laboral i la seva vida social.

En les classes dominants i al voltant d'aquestes, hi ha una elit que no fa servir la força física o la perícia manual per subsistir, sinó que utilitza la ment per realitzar un treball a favor de la societat. Més endavant en un món teocentrista, la religió passa a ser un dels poders més importants de la societat i són les institucions religioses les que aglutinen el treball intel·lectual. La universitat sorgida a l'edat mitjana, juntament amb els monestirs, es converteix en la institució per antonomàsia del treball intel·lectual (Bayen 1978), en contraposició al treball manual.

Aquest treball manual es pot distingir entre el treball al camp (agricultura i ramaderia) i el treball gremial. L'organització gremial apareix a les ciutats com a contraposició a la imposició a què el servent es veia sotmès per part del senyor feudal. El gremi es converteix en un estament social que genera les seves pròpies regles i que té com una de les seves principals missions guardar les tècniques pròpies, aglutinar els treballadors d'una mateixa especialitat i formar els aprenents en les tècniques pròpies del gremi. (Covarrubias 2004).

Tota aquesta estructura gremial perdura fins a la Revolució Industrial, en què l'avenç de la tècnica i la producció en massa fa que el gremi perdi el paper predominant que havia tingut a les ciutats des del segle XII.

CAP A LA FORMACIÓ PROFESSIONAL

L'estructura gremial,¹ va caure en decadència a partir de la Revolució Industrial i amb ella el model de formació dels futurs treballadors. La formació dels futurs professionals es va començar a diversificar en funció de les condicions socioeconòmiques de cada societat; es pot afirmar (sense voler ser taxatiu amb aquesta afirmació) que cada país va vertebrar el seu propi sistema de formació professional. Greinert (2012) presenta una divisió dels sistemes de formació professional en tres models. Encara que pugui semblar una hipòtesi simplista, aquesta divisió de la formació professional, és útil per presentar un model bastant aproximat d'una classificació científica dels diferents models de formació professional. Cal tenir present que com s'ha dit, el model educatiu d'una societat determinada és el reflex de la seva realitat social, moral, industrial, etc. La forma de veure el món, d'entendre les relacions humanes i de poder, la relació amb el treball i les estructures laborals han portat a una concreció o una altra de la formació professional.

Al quadre 1 es presenten els tres grans sistemes de formació professional que presenta Greinert (2012) i la seva implicació a diferents nivells.

QUADRE 1: TRES GRANS SISTEMES DE FORMACIÓ PROFESSIONAL

	El model liberal de mercat: Regne Unit	El model regulat per l'Estat: França	El model corporatiu dual: Alemanya
Qui determina l'organització de la formació professional?	L'organització es negocia "al mercat" entre la mà d'obra, els directius d'una empresa i els subministradors de la formació professional.	L'Estat	Cambres d'oficis i estatals regulades estatalment i organitzades per sectors professionals
On té lloc la formació professional?	Moltes opcions: a les escoles, a les empreses, tant presencials com a distància	Escoles especials anomenades "escoles de producció"	Formació alterna amb un calendari fix entre les empreses i les escoles professionals (model dual)
Qui determina els continguts de la formació professional?	O bé el mercat o bé les pròpies empreses, segons el que es necessita a cada moment. No preestablert.	L'Estat (amb als agents socials). La formació no tendeix a reflectir les tasques reals a les empreses: tendeix més a coneixements generals i teòrics.	Correspon conjuntament als sindicats, els empresaris i l'Estat
Qui paga la formació professional?	Per regla general, els que reben la formació són els que l'han de pagar. Algunes empreses financen els seus propis cursos.	L'Estat recapta cada any una taxa a les empreses, però sols a un nombre determinat de persones.	Les empreses financen la formació que imparteixen i en poden desgravar fiscalment els costos. Els aprenents reben un sou per la seva feina. Les escoles professionals estan finançades estatalment.

¹ El gremi tenia una estructura molt senzilla basada en una divisió jeràrquica de tres nivells: mestre, oficial i aprenent. El mestre hi exercia l'autoritat. Els oficials estaven un nivell per davall dels mestres. I en darrer lloc hi havia els aprenents. La seva admissió es feia patent un cop signat el "contracte d'aprenentatge", que estipulava les normes que l'aprenent i el mestre havien de complir. L'aprenent podia accedir al contracte entre els dotze i els catorze anys; i el procés s'aprenentatge solia tenir una durada d'uns sis anys. Només finalitzava una vegada superat aquest temps, per acord mutu o per la mort d'alguna de les parts. L'aprenent tenia l'obligació d'obeir el mestre, ser fidel i anar al taller cada dia. D'altra banda, el mestre havia d'ensenyar a l'aprenent l'ofici del gremi i mantenir-lo.

<p>Quines qualificacions s'obtenen al final de la formació professional i quines oportunitats obren aquestes qualificacions?</p>	<p>No hi ha exàmens finals ni controls que acreditin la formació.</p>	<p>La formació produeix certificats estatals que capaciten els millors titulats per accedir a estudis superiors.</p>	<p>Les qualificacions acrediten estatalment per treballar en una determinada professió i per accedir a cursos superiors.</p>
--	---	--	--

Les realitats socioeconòmiques que han portat a aquests models de formació professional han implicat una evolució, d'una o altra manera, ja no només de la formació sinó del mateix sector productiu.

La integració dels diferents models de formació professional, en un únic model transnacional, xoca amb les diferents concepcions de l'educació, el mercat laboral.

La realitat sociopolítica d'Espanya va fer que el model seguit fos molt similar al francès, és a dir, una estructura de formació professional centralitzada i vinculada a la formació més que a l'empresa.

De tota manera, s'ha de dir que el teixit empresarial espanyol ha estat molt deficitari en moltes regions. Sols algunes han tingut el teixit empresarial suficient perquè una formació professional lligada a la indústria tingui sentit.

L'Espanya rural no pareixia requerir una estructura educativa de formació professional rellevant.

Tot i això, és a partir dels anys setanta del segle XX quan la formació professional comença a ser part activa del sistema educatiu i es fa servir el model centralista francès.

LA FORMACIÓ PROFESSIONAL DUAL A EUROPA

Com s'ha presentat, la formació professional, té diferents models segons sigui el país que la imparteix, segons la seva història, el seu teixit industrial i la seva forma de entendre l'educació.

Tot i això, el model de formació professional dual, entès com una formació combinada entre l'empresa i el sistema educatiu, té més incidència en unes zones que en d'altres.

El model que s'ha presentat l'alemany, no sols se circumscriu a l'Estat alemany, sinó que és compartit per diferents estats com Àustria i Suïssa, entre d'altres. Cal dir que el model de FP dual té singularitats pròpies als diferents països (fins i tot en els mateixos *länder* alemanys).

Presentem el model de formació professional a Europa seguint el model suís. Per entendre aquest model en fem una presentació i una comparació amb el model espanyol de formació professional.

El sistema educatiu de la formació professional suís és en la seva totalitat dual, mitjançant un contracte de treball. El 70% dels alumnes que acaben l'educació secundària segueixen el seu aprenentatge a través de la formació professional dual i només el 30% opten per la via de batxiller.

La formació professional a l'Estat espanyol té tres nivells. En canvi, la formació professional suïssa no té nivells i la seva durada, que depèn de la professió, pot ser entre tres o quatre anys. En finalitzar, l'alumne ha de superar una prova per obtenir el diploma corresponent, que és expedit per l'Estat.

Un aspecte molt important és la responsabilitat per part del sector empresarial per la seva implicació en la formació de futurs professionals. Les empreses reben prestigi i estan sota el control d'inspectors educatius i inspectors del sector productiu. El contracte de treball es formalitza davant l'empresa, la família, l'Estat i l'alumne. Tots són responsables. L'alumne és el primer interessat a cercar l'empresa per formar-se i és la pròpia oferta del mercat que dona l'oportunitat a l'alumne de formar-se en allò que vol. Les empreses no tenen cap benefici fiscal, però diferents estudis han demostrat que al final de l'aprenentatge de l'alumne, l'empresa obté beneficis econòmics.

L'alumne treballa a l'empresa quatre dies a la setmana i un altre dia acudeix al centre, on realitza unes vuit hores, de les quals menys de la meitat són de matèries culturals i la resta de formació teòrica tècnica.

Degut a la diversitat d'empreses dins el mateix sector i per la diversitat de les mateixes, els alumnes, durant el darrer any de la seva formació, reben la formació adient a fi d'igualar l'aprenentatge de tots els alumnes de la mateixa professió.

Per tal de reduir les incidències que puguin sorgir per l'edat o el grau de maduresa de l'alumne a l'hora de fer la seva elecció, es fa un treball exhaustiu de tutorització i orientació dels alumnes a través dels centres d'orientació.

Hi ha requisits acadèmics per entrar en la formació professional dual suïssa igual que a la nostra formació professional.

El prestigi social de la formació professional a Suïssa es demostra per la gran demanda d'alumnes, i sols els que tenen molt clar el que volen estudiar i que tenen determinades qualificacions professionals opten per la via de batxiller per passar després directament a la universitat.

D'una forma més esquemàtica, es presenta el quadre 2, en la qual es poden comparar les característiques del sistema suís respecte a les de l'espanyol.

QUADRE 2: FORMACIÓ PROFESSIONAL A LES ILLES BALEARS VS. SUÏSSA

Formació professional dual a les Illes Balears	Formació professional dual a Suïssa
Implantació recent	Més de cent anys de tradició
L'oferta formativa de l'FP dual el curs 2013-2014 és de vuit grups.	Un 70% dels alumnes trien l'itinerari de formació professional
Alumnes amb contracte per a la formació i l'aprenentatge	Alumnes contractats en formació
La Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats promou aquest model de formació.	Les empreses són els promotors d'aquesta formació professional.

Formació professional dual a les Illes Balears	Formació professional dual a Suïssa
Cicles de grau mitjà (dos anys) i de grau superior (dos anys).	Tres o quatre anys de durada, segons la complexitat de la professió.
Requisits d'accés iguals que a la resta dels cicles formatius, amb un màxim d'edat de vint-i-vuit anys.	Accés després d'haver cursat l'educació secundària obligatòria (setze anys).
Títol oficial de formació professional	Títol oficial expedit per l'Estat suís
Es poden seguir els estudis de la mateixa manera que la formació professional presencial.	Després d'una prova d'accés es pot cursar el batxillerat professional i el batxillerat ordinari.
La formació a l'IES es fonamenta sobre els continguts del cicle de formació professional cursat que es creu que no es tractaran a l'empresa.	A l'institut tenen formació de dos tipus: tres hores generalistes (dret, economia, música...) i cinc hores tècniques teòriques.
A l'empresa es donen continguts procedimentals del cicle.	A l'empresa es donen tots els continguts no teòrics professionals del cicle.
L'IES s'encarrega d'assegurar la igualtat del currículum de tots els alumnes.	Les empreses realitzen cursos d'anivellament perquè tots els alumnes rebien els mateixos continguts procedimentals mínims.
Professors dels centres de formació (IES, CIFP) dependents de l'Estat	Professors dels centres de formació dependents de l'Estat
Les empreses són seleccionades pel centre educatiu, tot i que reben ajuda de diferents organismes per formalitzar el contacte (Cambra de Comerç).	Les empreses són seleccionades per una inspecció educativa que dóna el vist i plau a l'empresa com a empresa formadora.
S'estableix formació per a les empreses a la normativa nacional.	Les empreses sols poden tenir el vist i plau si algun dels seus empleats ha realitzat un curs d'especialització pedagògica i/o educativa.
Les empreses tenen beneficis fiscals: no paguen Seguretat Social i tenen beneficis si converteixen el contracte en un contracte indefinit.	Les empreses no tenen beneficis fiscals directes.
Orientació als IES i al SOIB	Hi ha oficines d'orientació on els alumnes poden conèixer les ofertes d'empreses formadores, els perfils formatius i assessorament professional. Les empreses centralitzen les seves ofertes a les oficines d'orientació.

Una política eficaç en matèria d'educació i formació és clau per assolir l'objectiu de competitivitat i creixement econòmic.

LA FORMACIÓ PROFESSIONAL DUAL A L'ESTAT ESPANYOL

Amb el Reial decret 1529/2012, de 8 de novembre de 2012, el Govern espanyol va establir les bases per al desenvolupament del sistema de FP dual.

Aquest sistema de FP dual preveu diferents models de dualitat dins la formació professional (article 3 de l'esmentat Reial Decret).

- Formació exclusiva en el centre formatiu, que compatibilitza i alterna la formació que s'adquireix en el centre de formació i l'activitat laboral que es duu a terme a l'empresa.

- Formació amb la participació de l'empresa, en la qual les empreses faciliten als centres de formació els espais, les instal·lacions o els experts per impartir total o parcialment determinats mòduls professionals o mòduls formatius.
- Formació en una empresa autoritzada o acreditada i en un centre de formació, en la qual s'imparteixen determinats mòduls professionals o mòduls formatius a l'empresa, complementàriament als que s'ensenyen en el centre de formació.
- Formació compartida entre el centre de formació i l'empresa, que consisteix a coparticipar en diferent proporció en els processos d'ensenyament i aprenentatge a l'empresa i al centre de formació. L'empresa ha de tenir l'autorització de l'administració educativa i/o de l'acreditació de l'administració laboral corresponent per impartir aquest tipus de formació, i ha d'estar adscrita al centre amb el qual comparteixi la formació.
- Formació exclusiva a l'empresa, en la qual la formació s'imparteix íntegrament en l'empresa.

Amb l'esmentat Reial decret, el Govern va crear dues estructures diferents per al desenvolupament de la FP dual a Espanya.

D'una part, l'estructura basada en el contracte per a la formació i l'aprenentatge, que és semblant al del model alemany i pressuposa la iniciativa i el fort compromís de l'empresari; d'altra banda, la segona estructura és la basada en els projectes duals dels centres de formació professional del sistema educatiu, la qual consisteix en una ampliació considerable de les pràctiques formatives en empreses de la formació professional del sistema educatiu.

El 26 de desembre de 2013 es publicà l'Ordre ESS/2518/2013, per la qual es regulen els aspectes formatius del contracte per a la formació i l'aprenentatge, i que desenvolupa el Reial decret 1529/2012, de 8 de novembre, pel qual s'ordena el contracte per a la formació i l'aprenentatge i s'estableixen les bases de la formació professional dual.

UN MODEL INNOVADORA LA FORMACIÓ PROFESSIONAL A LES ILLES BALEARS

El 2011 es posa en marxa, en el Departament de Formació Professional i Qualificacions Professionals de la Direcció General d'Ordenació, Innovació i Formació Professional de la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats, un grup de treball per elaborar la proposta d'un model de formació professional que combini de manera simultània la formació en el centre educatiu amb el treball efectiu a l'empresa. S'elabora la proposta del programa Educació 2011-2014.

S'inicia l'expedient per a l'elaboració del projecte de decret pel qual s'estableix l'ordenació general de la formació professional del sistema educatiu en el sistema integrat de formació professional a les Illes Balears. Aquest projecte de decret substituirà el Decret 33/2001, de 23 de febrer, pel qual s'establí l'ordenació general dels ensenyaments de formació professional específica a les Illes Balears amb una vigència de més d'onze anys i que havia quedat obsolet.

S'estableixen relacions amb la Cambra de Comerç de Mallorca per dur a terme el projecte i el 21 de juny de 2012 es presenta oficialment el Projecte de Formació Dual de les Illes Balears a la Cambra de Comerç de Mallorca. Aquesta institució ha col·laborat activament en el desenvolupament del projecte fins a 2013.

El mes de juliol de 2012 es comunica a la Direcció General de Formació Professional del Ministeri d'Educació Cultura i Esports el Projecte Experimental de Formació Dual a les Illes Balears.

La FP dual a les Illes Balears és un model de formació professional amb el qual s'obté un títol professional del sistema educatiu. Combina, durant dos anys, la formació dels alumnes en un centre educatiu amb la feina efectiva en una empresa, mitjançant el contracte de treball per a la formació i l'aprenentatge. En aquest escenari l'alumne és un treballador que estudia, per tant, no sols millora la seva qualificació, també augmenten les seves possibilitats d'inserció laboral en el futur. Aquest sistema pressuposa un compromís fort del contractant, semblant al que s'observa en el model suís.

QUINS OBJECTIUS ES PRETENEN ACONSEGUIR AMB AQUEST PROJECTE

- Adequar la formació professional específica a les necessitats del teixit productiu.
- Involucrar el teixit empresarial en el disseny i l'execució de la formació professional.
- Reduir la taxa d'atur juvenil.
- Definir els rols de cadascun dels agents que intervenen en aquest nou model: centres educatius, empreses, estudiants, Cambra de Comerç, tutor d'empresa, tutor de centre; així com participar amb cada un d'ells.
- Utilitzar les noves tecnologies per a una comunicació ràpida i eficient entre tots els agents implicats en el projecte, així com per al desenvolupament dels continguts dels cicles formatius.
- Dissenyar un protocol generalitzable a tots els cicles formatius. Donades les significatives diferències entre les diferents famílies professionals és desitjable disposar d'un marc comú sobre el qual poder desenvolupar tots els cicles formatius en un model dual.
- Desenvolupar de manera consensuada la normativa que ha de regir aquest nou model de Formació Professional dual a les Illes Balears.

CARACTERÍSTIQUES I ESPECIFICACIONS DEL PROGRAMA DE FORMACIÓ PROFESSIONAL DUAL

El disseny i seguiment del nou model de formació dual en els cicles formatius se centra en la definició de les relacions entre els agents implicats en el projecte: centres educatius, Cambra de Comerç, empreses, professors tutors del centre educatiu, tutors de l'empresa i alumnes.

La relació entre els centres educatius i les empreses es duu a terme durant tot el cicle formatiu, però especialment a partir del moment en què es formalitza el contracte per a la formació i l'aprenentatge dels alumnes. Pensem que l'assistència dels alumnes a les classes al centre educatiu ha d'adquirir en aquest moment una especial importància, ja que els alumnes poden comunicar als seus professors i tutors els possibles problemes derivats de la pràctica laboral, amb els quals intentaran trobar solucions.

El tutor del centre educatiu adquireix un paper fonamental. La coordinació amb el tutor de l'empresa on l'alumne desenvolupa el seu contracte per a la formació i l'aprenentatge ha de permetre l'intercanvi d'opinions sobre com s'ha de desenvolupar el procés d'ensenyament i aprenentatge dels alumnes. Pretenem potenciar la relació i comunicació entre els tutors de l'empresa, els tutors dels centres i els alumnes presencialment i via en línia amb la creació d'un entorn virtual d'aprenentatge.

Amb la implantació dels cicles LOE, es produeix una modificació substancial que afecta el nombre d'hores dels mòduls formatius, la seqüenciació al llarg de les dues mil hores de durada dels estudis i la metodologia i tasques que els alumnes han de realitzar durant el desenvolupament de la part pràctica. Tot això ens porta a tenir en compte els següents aspectes:

- Durada del contracte per a la formació i l'aprenentatge en el model dual: ve condicionada pel conveni col·lectiu del sector al qual pertany el cicle formatiu. Pel que fa a la seqüenciació, totes les anàlisis que s'han realitzat indiquen que és millor que durant el primer trimestre del primer curs l'alumnat assisteixi exclusivament al centre educatiu per adquirir una base competencial perquè després pugui afrontar amb èxit l'etapa en què ha de compaginar hores a l'empresa amb hores de formació en el centre educatiu.
- Metodologia: la metodologia que implementem desenvolupa activitats de tipus presencial i no presencial, tutories individuals, treballs en grup i treball autònom. Especial importància tenen en la metodologia la interacció entre els tres agents implicats en el procés d'ensenyament-aprenentatge: alumne, tutor empresa i tutor centre.

En aquest el model de formació dual, els agents externs al centre educatiu que participen han de quedar definitivament integrats en el desenvolupament i oblidar la visió que les pràctiques s'han de fer un cop finalitzada la formació acadèmica. L'articulació de les TIC de forma sistemàtica ha de contribuir de manera favorable a la comunicació entre els agents implicats i l'accés a la informació de continguts rellevants per a la superació dels diferents mòduls formatius, i ha d'atorgar un major pes en la valoració/avaluació dels alumnes per part del professorat responsable dels mòduls formatius.

Al quadre 3 es presenten de forma esquemàtica les característiques del projecte de formació professional dual:

QUADRE 3. CARACTERÍSTIQUES DEL PROJECTE DE FORMACIÓ PROFESSIONAL DUAL

Projecte experimental de formació dual amb contracte per a la formació i l'aprenentatge

ÀMBIT D'APLICACIÓ	Cicles formatius de grau mitjà i grau superior.
ALUMNES	<ul style="list-style-type: none"> • Depenen administrativament del centre educatiu. • Contracte de treball per a la formació i l'aprenentatge. • La seva participació és voluntària. • Més grans de 16 anys fins als 25 (o 30-2013)
RESPONSABLE DE LA FORMACIÓ	<p>Centre: tutor</p> <p>Empresa: instructor</p>
COSTOS	<p>Educació:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Centres • Professors • Tutor <p>Empresa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Instructor/tutor • Salari segons conveni col·lectiu
BENEFICIS	<p>Empreses:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Influir i participar en el contingut de l'aprenentatge. • Els alumnes compensen els costos amb el seu treball. • Es garanteix personal especialitzat i així es permet reduir els costos de selecció. • Reducció de les quotes a la Seguretat Social: • del 100% per a empreses amb una plantilla inferior a 250 persones • del 75% per empreses amb plantilles igual o superior a 250 persones • La transformació d'aquests contractes formatius en indefinits implicarà una reducció de la quota empresarial de la Seguretat Social de 1.500 euros anuals durant tres anys, o de 1.800 en cas de dones. <p>Estudiant treballador:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aconseguirà una formació especialitzada i rellevant per al mercat laboral. • Obtindrà una titulació oficial. • La persona estudiant-treballadora percebrà un salari segons conveni. • Tindrà dret a gaudir vacances remunerades. • Estarà cotitzant per a la desocupació i jubilació. <p>Administració:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minva de l'atur juvenil. • Reducció de l'abandonament escolar. • Influència directa de les empreses en el sistema de formació professional. • A mesura que augmenti el finançament del programa per part del sector privat es reduiran els costos de formació. • Una formació en competències professionals de més qualitat. <p>Famílies:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Menor càrrega econòmica familiar. • El treball dona més sentit de la vida als joves. • Afavoreix la integració social dels estudiants-treballadors.
DISTRIBUCIÓ HORÀRIA	<p>Centre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Durada del cicle formatiu 2 anys. • Jornada d'estudis 15 hores setmanals, susceptibles de reduir-se a mesura que les empreses assumeixin una major participació. • Vacances escolars. <p>Empresa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jornada laboral aproximada de 25 hores setmanals. • Vacances: en proporció al treball efectiu. <p>Observacions: hi ha altres opcions, per exemple setmanes alternes empresa i centre o bé alternar matí empresa, tarda centre i viceversa.</p>

PROGRAMA	El fixen les empreses i el centre d'acord al RD del títol corresponent i l'ordre corresponent del currículum del cicle formatiu.
DESENVOLUPAMENT	<p>Centre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teoria i tècnica-pràctica. • Mòdul FCT es convalida. • Tutoria alumnes. <p>Empresa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formació pràctica lligada al cicle. • Treball productiu.
COMISSIÓ DE SEGUIMENT	<p>Centres: un representant</p> <p>Empresa: un representant</p> <p>Administració: un representant</p>

ASPECTES ORGANITZATIUS

Des de la presentació oficial del projecte s'han fet nombroses reunions amb els diferents sectors productius de les Illes Balears: d'automoció, d'electricitat i manteniment, de restauració i hoteleria, d'informàtica i comunicacions, etc., per convidar-los a participar en l'experiència.

També es mantenen reunions amb equips directius i departaments professionals per tal de treballar la millor estructura curricular del cicle formatiu en la modalitat dual, així com també amb orientadors de centres educatius, el SOIB i diferents ajuntaments amb l'objectiu de donar a conèixer la FP dual i poder informar i orientar els alumnes interessats.

D'aquestes reunions es detecta que l'alternança de formació en el centre educatiu i de treball efectiu a l'empresa no és la mateixa en tots els sectors productius i, per tal de cobrir aquesta demanda i per una millor coordinació de formació i treball efectiu, es proposen els diferents models d'alternança:

Model A (16 mesos de contracte). El mes de març, els alumnes consignen un contracte de treball per a la formació i l'aprenentatge, pel qual faran un treball efectiu de cinc hores diàries al matí a l'empresa i formació en el centre educatiu tres hores l'horabaixa.

Model B (sector d'electricitat) (16 mesos de contracte). Els alumnes, en el mes de març signen el contracte de treball per a la formació i l'aprenentatge, pel qual faran feina efectiva a l'empresa tres dies per setmana, vuit hores diàries i dos dies en el centre educatiu, set hores diàries més dos a distància.

Model C (hoteleria a Mallorca) (12 mesos de contracte). Els alumnes signen el contracte de treball per a la formació i l'aprenentatge el mes de maig, pel qual faran feina efectiva sis mesos (de maig a octubre) a l'empresa i els altres sis mesos, formació en el centre educatiu.

Model D (hoteleria a Menorca) (17 mesos de contracte). Els alumnes signen el contracte de treball per a la formació i l'aprenentatge el mes de maig, i alternen períodes de treball efectiu a jornada completa (juny, setembre durant dos anys) amb períodes de formació en el centre educatiu a jornada completa.

L'esquema dels models més emprats es presenten en les figures següents (Figura 1 i Figura 2):

Figura 1: Model A

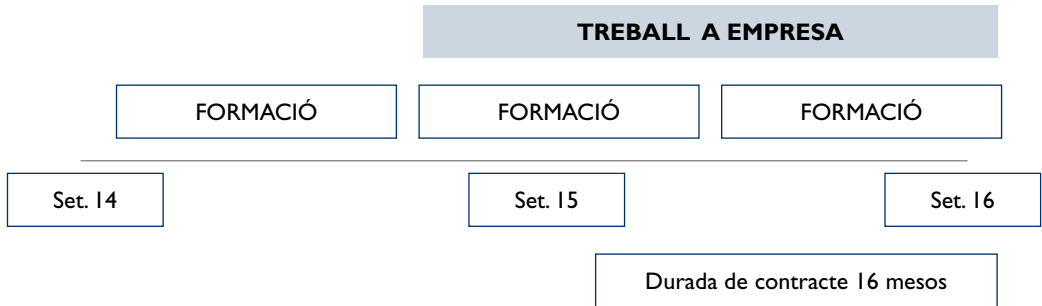
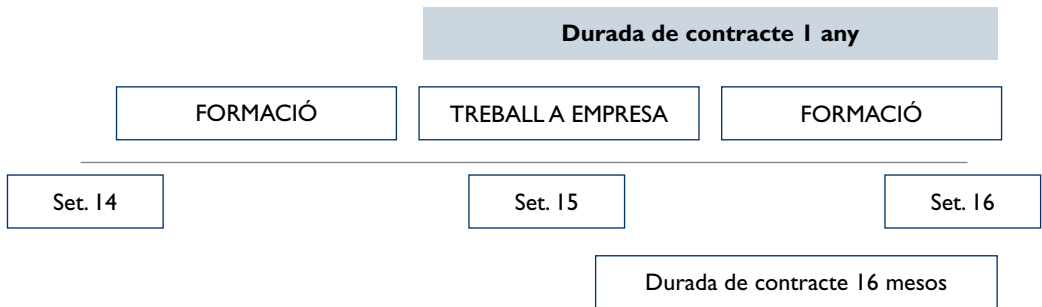

Figura 2: Model B

Les empreses interessades a participar en el desenvolupament de la formació professional dual i que formalitzen els acords de col·laboració amb el centre educatiu, manifesten la seva voluntat expressa de participar en la formació dual durant tot el temps previst en l'acord de col·laboració i, en tot cas, durant el període previst per a cursar el cicle formatiu. Es fa necessari destacar un denominador comú de les empreses participants; totes les empreses destaquen la importància del treball en equip, l'autonomia, la iniciativa i les ganes d'aprendre més que la formació prèvia al contracte per a la formació i l'aprenentatge.

Els aspectes fonamentals de la relació de les empreses relatiu a la formació professional dual es vertebrava sobre diferents aspectes:

- I. L'acord de col·laboració entre l'empresa i el centre educatiu ha de recollir, com a mínim, els següents aspectes:
 - I. La identificació de la persona que representa el centre educatiu com a responsable d'aquesta formació i la de la persona que representa l'empresa.

2. La identificació de les persones assignades o nomenades tutores de l'empresa i del centre educatiu, respectivament.
3. L'expressió detallada del títol de formació professional objecte de l'acord de col·laboració.
4. El contingut dels programes de formació, les activitats genèriques que es desenvolupen i la forma d'avaluar el progrés de l'alumne.
5. El compromís formatiu que correspon a l'empresa, així com la flexibilitat en l'activitat en aquesta perquè els alumnes participants puguin cursar les activitats de formació que es realitzen en el centre educatiu.
6. La durada del programa adaptada a les característiques pròpies de la formació professional dual. S'ha de garantir que la durada total del programa i l'activitat docent que correspon al centre educatiu permeti a l'alumne adquirir els resultats d'aprenentatge dels diferents mòduls professionals.
7. La distribució del temps de formació i de treball al llarg de la durada del cicle formatiu i els mecanismes de coordinació de l'alternança i de seguiment de cada alumne, tant per part del tutor del centre educatiu com del tutor de l'empresa.
8. Els criteris per a la conciliació dels períodes de descans o de vacances a què té dret la persona treballadora en l'empresa i dels períodes no lectius en el centre educatiu.
2. L'acord de col·laboració entre l'empresa i el centre educatiu també pot establir compromisos que afavoreixin la inserció, la promoció laboral o l'autoocupació de les persones que realitzen la formació.
3. L'empresa ha d'assignar o designar una persona entre el seu personal com la responsable i l'encarregada de la supervisió de la formació i del progrés de l'alumne, això és per realitzar les funcions de tutor en l'empresa. La persona designada com a tutora de l'empresa ha de tenir una qualificació o experiència professional adequada a l'activitat laboral i formativa que ha de desenvolupar l'alumne a l'empresa.

Si bé l'empresa ha de reunir unes determinades característiques i tenir presents alguns aspectes, l'Administració educativa també ha de realitzar alguns canvis en l'estructura general per poder respondre a les peculiaritats que la formació professional dual requereix. El aspectes a destacar són els següents:

1. La Direcció General d'Ordenació, Innovació i Formació Professional podrà autoritzar altres estructures i distribucions horàries amb la finalitat de flexibilitzar l'oferta d'aquests ensenyaments. No obstant això, el temps de treball efectiu, que ha de ser compatible amb el temps dedicat a les activitats formatives en el centre educatiu, no pot ser superior al 75% durant el primer any, o al 85%, durant la resta d'anys, de la jornada màxima prevista en el conveni col·lectiu o, si és el cas, a la jornada màxima legal, establerta en la legislació laboral vigent.

2. La distribució anual, setmanal i diària del cicle formatiu en aquesta modalitat d'alternança ha de ser autoritzada per la Direcció General d'Ordenació, Innovació i Formació Professional amb la finalitat d'optimitzar els recursos disponibles. També ha d'assignar a cada cicle formatiu autoritzat en aquesta modalitat de formació professional dual la càrrega horària a realitzar en el centre educatiu, que és el responsable de la coordinació i supervisió del desenvolupament dels continguts que s'hagin d'efectuar de cada mòdul a l'empresa.

Un aspecte important que gestiona l'Administració educativa és el relatiu al professorat. La gestió i les peculiaritats s'especifiquen en el següents punts:

1. Tots els mòduls han de tenir assignat un professor responsable, encarregat de la programació, de la formació i del progrés dels alumnes, així com de la seva avaluació.
2. L'equip docent del grup està format per tot el professorat que imparteix la docència en alguns dels mòduls que componen aquesta modalitat de formació.
3. El professor tutor del centre educatiu ha de ser la persona responsable de la coordinació de l'equip docent i el tutor o tutors de l'empresa en relació amb la programació, el seguiment i l'avaluació de les activitats formatives dels diferents mòduls professionals. Per a la realització de les tasques de seguiment, de coordinació i de tutoria ha de disposar de sis hores lectives, com a mínim, les quals han d'estar agrupades en un dia o dos.
4. El tutor del centre educatiu ha de ser designat pel director entre el professorat de la família professional del cicle formatiu que imparteix classe directa amb el grup de la modalitat dual.
5. El tutor del centre educatiu ha de ser la persona interlocutora entre el centre docent i l'empresa per al desenvolupament de l'activitat formativa i laboral. Així, presentarà una programació consensuada amb el tutor de l'empresa sobre els continguts, preferentment procedimentals i actitudinals, que l'alumne ha de desenvolupar per cada un dels mòduls que ha de cursar. Aquesta programació ha d'estar elaborada conjuntament per tot el professorat del grup de formació professional dual.
6. La direcció del centre educatiu pot delegar en un dels caps d'estudis la coordinació i el seguiment de les tasques del tutor del centre educatiu i del professorat d'aquesta modalitat de formació, així com també ha d'afavorir la coordinació entre els diferents tutors del centre educatiu, en el cas que hi hagi més d'un tutor.
7. La persona designada per l'empresa com a tutor és la responsable i l'encarregada de la supervisió de la formació i del progrés de l'alumne. El tutor de l'empresa no pot tenir assignats més de tres alumnes treballadors en aquesta modalitat de formació professional dual, llevat que se'n determini un nombre diferent en el conveni col·lectiu que sigui d'aplicació o quan les circumstàncies organitzatives i econòmiques de l'empresa no ho permetin.

8. El tutor de l'empresa és la persona responsable del seguiment de l'activitat laboral i formativa de l'alumne a l'empresa, així com de la coordinació i la comunicació amb el centre educatiu. També ha d'elaborar, una vegada finalitzat el curs acadèmic, un informe sobre l'evolució de l'alumne en el lloc de treball perquè es tingui en compte en l'avaluació dels diferents mòduls professionals corresponents.

DADES

En el curs 2012-2013 es va posar en marxa, amb caràcter experimental, el cicle formatiu de grau superior Desenvolupament d'aplicacions web, de la família professional d'Informàtica i comunicacions, en la modalitat dual.

El grup d'alumnes que va participar en aquesta modalitat va alternar la formació acadèmica a l'IES Francesc de Borja Moll amb l'activitat laboral a les empreses. La formalització de l'acord de col·laboració de l'empresa amb l'alumne es va realitzar amb la signatura del contracte per a la formació i l'aprenentatge.

Amb la col·laboració, l'assessorament i la gestió administrativa de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Mallorca es varen formalitzar vuit contractes per a la formació i aprenentatge, amb una durada de disset mesos, amb cinc empreses participants.

Als quadres 4 a 7 es presenten les dades de la implantació de la FP dual al curs 2013-2014.

QUADRE 4: CENTRES EDUCATIUS QUE OFEREIXEN FORMACIÓ DUAL

	Centre educatiu
CF grau mitjà Cuina i gastronomia	IES Calvià (dos grups de primer)
CF grau mitjà Serveis en restauració	IES Calvià, IES M. Àngels Cardona
CF grau mitjà Carrosseria	IES Manacor
CF grau mitjà Instal·lacions elèctriques i automàtiques	IES Politècnic
CF grau superior Administració i finances	IES Ses Estacions
CF grau superior Desenvolupament d'aplicacions web	IES Francesc de Borja Moll (un grup a 1r i un a 2n)

QUADRE 5: PERFIL DELS ALUMNES QUE CURSEN FORMACIÓ PROFESSIONAL DUAL

Illla	< 18 anys	18 a 23 anys	24 a 28 anys	Total
Mallorca:	7	78	16	101
Menorca:	-	9	3	12
Eivissa:	-	-	-	-
Formentera:	-	-	-	-

Tots els alumnes estan a l'atur.

QUADRE 6: ALUMNES MATRICULATS I QUE HAN FORMALITZAT CONTRACTE PER CURSOS

Primer curs 2012-2013	Matrícula	Formalització de contracte
CF grau superior Desenvolupament d'aplicacions web	10	8
TOTAL		

Primer curs 2013-2014	Matrícula	Formalització de contracte
CF grau mitjà Cuina i gastronomia	37	29
CF grau mitjà Serveis en restauració	26	18
CF grau mitjà Carrosseria	15	9
CF grau mitjà Instal·lacions elèctriques i automàtiques	13	4
CF grau superior Administració i finances	20	13
CF grau superior Desenvolupament d'aplicacions web	11	9
TOTAL	122	82

COL·LABORACIÓ PER PART DE LES EMPRESES

Durant el curs 2012-2013 i aquest curs 2013-2014, gràcies a la col·laboració d'aproximadament cent vint empreses s'han pogut formalitzar vuitanta-dos contractes de treball. El contacte amb les empreses s'ha fet amb la col·laboració de la Cambra de Comerç de Mallorca.

QUADRE 7: COL·LABORACIÓ PER PART DE LES EMPRESES

	Empreses col·laboradores	Empreses que han formalitzat contracte
Primer curs 2012-2013	5	8
Primer curs 2013-2014	120	74
TOTAL	125	8

Aquestes empreses demostren que l'experiència de col·laborar amb els estudiants de diferents cicles formatius és positiva. Aposten per aquesta nova modalitat de formació professional i destaquen la importància del treball en equip, l'autonomia, la iniciativa i les ganes d'aprendre més que la formació prèvia al contracte per a la formació i aprenentatge.

POTENCIALITATS I AMENACES

Després dos anys de formació professional dual, s'ha arreglar informació sobre com veuen i viuen els professors, els empresaris i alguns alumnes aquesta modalitat de formació professional. Per fer-ho de forma més sistemàtica es presenten dos llistats d'opinions. El primer és una visió més positiva de les possibilitats de la formació professional que s'han de potenciar, mentre que la segona recull les qüestions que es poden considerar com amenaces (o fins i tot dificultats) que aquest model de formació professional, tant per la seva novetat com per la seva concepció, pot presentar.

Els beneficis que produeix la formació professional dual són:

- Formació més vinculada amb l'empresa facilita la formació específica de l'alumne com a futur treballador d'una empresa. Tot i això, la part de formació al centre assegura el compliment del currículum comú.
- El fet d'estar en contacte més estret amb les empreses fa que els continguts formatius siguin més actualitzats i nous.
- Reducció de l'abandonament escolar i de l'atur juvenil.
- Motivació de l'alumnat per la seva especialitat ja que des del segon quadrimestre, el alumnes fan feina en el que els agrada.
- Millor rendiment en les competències professionals i qualificació professional dels alumnes.
- Dóna més flexibilitat al sistema de formació professional.
- Una relació més estreta del món empresarial amb el món educatiu. Aquesta relació, si es concreta el currículum propi de les Illes Balears, pot fer que els continguts i les competències dels mòduls professionals siguin els que realment demanda el teixit empresarial balear.
- Les empreses poden reduir els costos en la selecció de personal, ja que han estat elles mateixes les que han format els seus futurs treballadors.
- La capacitació professional mínima per part dels alumnes a l'hora d'anar a l'empresa, ja que tots ells han fet un quadrimestre a l'institut i han hagut d'aprovar aquesta part per poder anar a l'empresa.

Les amenaces que tant els professors com els alumnes i els empresaris han vist com a més perilloses per al desenvolupament de la formació professional són:

- Poca diversitat dels sectors productius de les Illes Balears, que se centren sobretot en l'hoteleria i feines subsidiàries.

- Desconeixement per part de l'alumnat del model i l'oferta de la formació professional dual a les Illes Balears.
- Desconeixement per part dels empresaris del model de formació professional dual, què comporta i quines són les seves finalitats, cosa que pot crear la confusió que se'ls proporciona mà d'obra barata.
- La rigidesa del sistema educatiu i la necessitat de coordinar-se amb el sistema laboral, que també presenta les seves rigideses, fan difícils a vegades ajuntar els dos sistemes.
- La possibilitat que els alumnes accedeixin a una empresa amb poca maduresa personal, autonomia i responsabilitat que els capaciti per fer feina i aprendre en una empresa. Aquest esdevé el punt més crític expressat pels empresaris i on es conjuguen diferents dificultats abans esmentades. La rigidesa de les normes d'admissió a cicles formatius fa que els alumnes amb setze anys (i amb requisits d'accés) puguin accedir als estudis. Però tenir requisits d'accés no assegura que els alumnes estiguin preparats per fer feina i aprendre a una empresa, ja que poden no tenir la maduresa necessària o no saber certament si el cicle formatiu que cursen és el que realment els agrada. Un empresari va dir a una reunió informativa: "Jo no necessito que m'envieu alumnes que sàpiguen fer moltes coses, ja que jo els puc ensenyar, el que vull són alumnes amb ganes d'aprendre i que estiguin per la feina."
- Dificultat de desplaçament dels alumnes a diferents llocs de l'illa, ja que hi ha horari de matí a l'empresa i de tarda a l'institut, i els centres poden estar en diferents localitats.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Bayen, M. (1978). *La historia de las universidades*. Barcelona: Oikos-tau.

Covarrubias, I. (2004). *La economía medieval y la emergencia del capitalismo* [en línia]. <www.eumed.net/coursecon/libreria/2004/icm/>.

Greinert, W. (2012). Los sistemas europeos de formación profesional: algunas reflexiones sobre el contexto teórico de su evolución histórica. *Revista Europea de Formación Profesional*, núm. 32, pàg. 18-27.

Ponce, A. (2005). *Educación y lucha de clases*. Madrid: Akal.